

En un breu repàs de la trajectòria dels museus a les darreres dècades, Carles Marfà i Riera assenyalava les fites de la seva evolució i les variacions de contingut i forma que han experimentat aquestes institucions.

Carles Marfà i Riera és conservador i director tècnic del Museu Comarcal del Maresme. També forma part de l'equip del Museu Arxiu de Santa Maria.

L'AFANY DE MODERNITAT I LA NECESSITAT DE RENOVACIÓ DELS MUSEUS

EL MUSEU, VEHICLE DE COMUNICACIÓ.

Les transformacions de forma i contingut que en aquestes darreres dècades han experimentat i experimenten els museus d'arreu del món, mica en mica visibles, sovint són desconegudes pel gran públic.

Poca gent té clar què és i què s'hi fa en un museu i aquestes són preguntes que cal fer-se per situar-nos. Massa sovint, les respostes a aquests interrogants cauen en formulacions que pretenen ser categòriques, concloents, i que, revisades a fons, només analitzen superficialment la temàtica: magatzems de relíquies, miralls del passat, nius de pols i savis... Són els tòpics típics —valgui el joc de paraules— que durant molts anys han definit el quefer d'un museu. I si bé aquestes definicions han estat vàlides en un moment donat, avui per avui entren en contradicció amb el que realment és i ha de ser un museu: un vehicle de comunicació. Cada cop amb menys excepcions, els museus apareixen més oberts i accessibles a públics més amplis que mai. Per als infants i escolars, cada vegada més són uns llocs on es pot aprendre jugant, i els adults, per la seva part, hi veuen en aquestes institucions els dipositaris privilegiats de la identitat cultural, llocs plens d'interès i estimulants, dignes de ser visitats.

Sabem, però, que no sempre ha estat així i que fins no fa gaires anys, els museus tenien poca cosa a oferir a la majoria de la població i, certament, no se'ls considerava ni útils ni rellevants per a satisfer les seves necessitats i aspiracions. Durant massa temps, el que hom imaginava com a museu s'havia confós amb un temple del saber on el gaudi i coneixement dels objectes que s'hi exposaven era patrimoni d'una minoria selecta i privilegiada que coneixia els codis d'interpretació

i s'erigia en custodiadora dels testimonis d'un passat que sempre era massa llunyà. El museu així considerat satisfia l'oci i el lleure d'uns enamorats amb excés romàntics. Amb justícia la gent del carrer tenia la impressió que, en aquests llocs tancats, regnes de la pols, s'hi practicaven seriosos, però ridículs ritus a l'abast només d'uns pocs iniciats. Així conceptuals i estructurats, en aquesta etapa els museus romanien buits, tancats al gran públic i a la societat en general.

Escolars visitant l'exposició "L'Art Romànic a Catalunya".
Museu Comarcal del Maresme - Mataró. Abril 1984

És sobretot a partir de la Segona Guerra Mundial, quan a Europa els museus comencen a adquirir consciència de les seves responsabilitats, no solament quant als objectes —conservació, estudi i exposició— sinó també pel que fa a la tasca divulgativa i formativa que els competeix. Aquesta orientació és fruit de l'actual concepció de patrimoni cultural; aquest patrimoni, bona part del qual han salvaguardat i custodien els nostres museus, s'entén com a expressió de l'experiència històrica de cada poble i de la seva personalitat col·lectiva, constituint el fonament mateix de la identitat cultural en la consciència de l'individu i de la comunitat.

L'assumpció d'aquesta nova consciència ha estat i és encara lenta. Els museus van entenent que a compleixen una important funció al servei de la societat i que, amb la comunitat, hi tenen un seguit de drets, deures i obligacions. L'afany de superació constant, l'avantguarda cultural i el neguit voluntariós de molts professionals que amb el seu esforç, silent però insistent, han transformat de soca-rel aquestes institucions, introdueix nous elements de judici i de reflexió en la concepció del que ha de ser un museu. Així, Arthur van Schendel, president del Consell Internacional de Museus, en la X Assemblea General d'aquest organisme, manifestava que ... *reconeixem que no és suficient exposar les col·leccions, que és necessari que aquestes expressin un missatge. Que el públic, sigui la massa o l'individu, jove o adult, compregui i senti el que veu.* En aquest mateix sentit, el museòleg anglès James Porter va més lluny en les seves afirmacions: *la tasca primor-*

dial d'un museu és comunicar, no com una opció, sinó com el tret essencial al qual tota la resta ha de contribuir. Paulatinament i d'aquesta forma, els museus perdran l'elitisme com a característica, eixamplant el seu radi d'acció en obrir-se al gran públic, deixant de ser llocs on simplement s'hi custodien objectes preciosos perquè els contemplin, amb coneixement de causa, un grup reduït d'especialistes.

Aquesta nova dimensió, "popular", es reflecteix en la definició, esdevinguda ja clàssica de museu, assumida en els seus estatuts pel Consell Internacional de Museus (I.C.O.M.):

El Museu és una institució permanent, sense finalitat lucrativa, al servei de la societat i del seu desenvolupament, oberta al públic, que recull els testimonis materials de l'home i del seu entorn, els adquireix, els conserva, els comunica i, sobretot els exposa amb finalitat d'estudi, d'educació i delectació.

Les formulacions teòriques que s'han derivat d'aquest afany de modernitat i de la necessitat de renovació s'han concretitzat en l'aparició d'un nou tipus de museus, uns museus que ensenyen, didàctics, que permeten travessar el llinar de la simple contemplació de bells objectes. Arreu del món han estat gestats o remodelats museus que, així considerats, han posat a l'abast de l'home els beneficis de la tècnica, les lliçons de la història i els valors de la cultura i que l'ajuden, en tant que ésser social, en la comprensió del seu passat i en la recerca de la seva pròpia identitat.

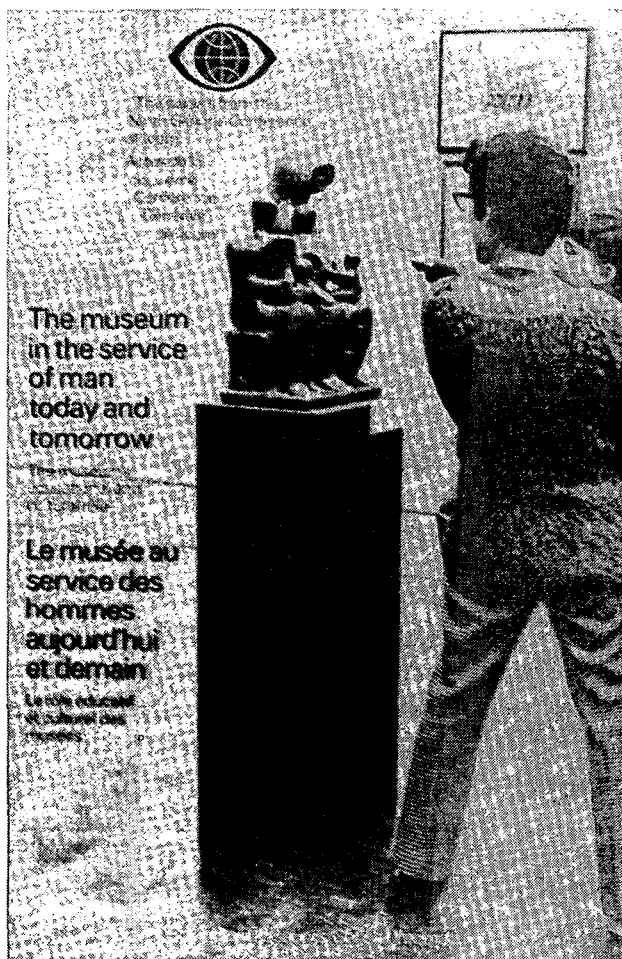
LA SOCIETAT CONTEMPORÀNIA EXIGEIX QUE EL MUSEU, EN L'ASPECTE DE SERVEI A LA COMUNITAT, EVOLUCIONI D'ACORD AMB LES NOVES NECES-SITATS COL·LECTIVES. ¿QUIN SIGNIFICAT POT TENIR LA CONSERVACIÓ D'UN PATRIMONI CULTURAL AMB UNA INTENCIÓ ÚNICAMENT ERUDITA? ¿SÓN ELS MUSEUS UN DIPÒSIT POLSÓS D'OBJECTES PER AL GAUDI EXCLUSIU DEL CARI-CATURESC SAVI AMB LUPA I LLARGUES BARBES, O UNA INSTITUCIÓ DINÀ-MICA OBERTA A PERSONES DE TOTES LES EDATS, CLASSES SOCIALS I NIVELLS CULTURALS, UNA INSTITUCIÓ, A MÉS, D'UNA CLARA VOCACIÓ PEDAGÒGICA?

Lluís Monreal
Secretari general del Consell
Internacional de Museus (ICOM)

EL CONSELL INTERNACIONAL DE MUSEUS (I. C. O. M.).

Fruit positiu de la conjunció d'esforços dels professionals i col·laboradors dels museus fou la creació del Consell Internacional de Museus (ICOM), actual portaveu institucional d'aquest moviment de modernitat i renovació museística.

Va fundar-se el 1946, a París, per Sir Chancey Hamlin, llavors president de l'Associació Americana de Museus i per Georges Saller, llavors també president dels Museus de França, mantingudes relacions de consulta amb la UNESCO en tant que organització no governamental de categoria. L'ICOM es defineix com un organisme professional, institucional i no governamental i té com a

The International Council of Museums
Meeting on the role of Museums in
education and cultural action

Conseil International des Musées
Colloque sur le rôle des Musées dans
l'éducation et l'action culturelle

Moscow-Leningrad 14th-21st May 1968

finalitat la promoció i el desenvolupament dels museus al món sencer. En els seus diferents Comitès Internacionals hi participen museus de totes les especialitats (art, arqueologia, ciències, etnografia, història,...); ICOM dirigeix el més gran i més modern centre de documentació monogràfica del món, edita un butlletí i cada tres anys convoca una conferència general. Exerceix les seves activitats als cinc continents, en més de cent països on envia missions i organitza reunions d'especialistes, fent tot el que està al seu abast perquè els museus siguin conscients de les seves responsabilitats.

Precisament per promocionar els museus i explicar les transformacions de contingut i plantejament que s'hi experimenten, el Consell Internacional de Museus va instituir la Diada dels Museus en la seva XI Assemblea General que va tenir lloc a Leningrad i a Moscou del 18 al 19 de maig del 1977. En aquella trobada, i amb l'assistència de més de vint-i-quatre països d'arreu del món, s'acordà que d'ençà llavors i per sempre, el 18 de maig, data de l'apertura de l'assemblea, seria instaurat com a Jornada Internacional dels Museus. Anyalment, doncs, bona part dels museus dels cinc continents, organitzen per aquestes dates conferències, seminaris, exposicions i tota mena

d'actes culturals reflectint el sentit de la jornada, explicant les seves activitats i problemàtica; en definitiva, comunicant-se amb la societat, raó de ser del museu.

Com a fòrum internacional dels museus, a l'actualitat a l'ICOM existeixen més d'una vintena de comitès internacionals que abasten tots els camps d'actuació i problemàtica (entre parèntesi s'indiquen, cas d'existir, les sigles d'identificació dels comitès):

- Arqueologia i Història (ICMAH)
- Arquitectura i tècniques museogràfiques (ICAMT)
- Arts aplicades (ICAA)
- Art modern (CIMAM)
- Belles Arts (ICFA)
- Ciències Naturals
- Ciències Tècniques (CIMUSET)
- Conservació
- Documentació (CIDOC)
- Educació i Acció Cultural (CECA)
- Egiptologia (CIPEG)
- Etnografia (ICME)
- Formació del personal
- Instruments de música (CIMCIM)
- Intercanvis d'exposicions internacionals
- Literatura (ICLM)

- Museus regionals (ICR)
- Museologia (ICOFOM)
- Relacions públiques (MPR)
- Seguretat als museus (ICMS)
- Vestit
- Vidre

A més a més dels comitès esmentats, un seguit d'organitzacions internacionals estan afiliades a l'ICOM:

- Armes i història militar (IAMAM)
- Arts de l'espectacle (SIBMAS)
- Confederació Internacional de Museus d'Arquitectura (ICAM)
- Congrés Internacional dels Museus Marítims (ICMM)
- Museus d'Agricultura (AIMA)
- Associació de Museus Europeus de l'Aire Lliure
- Museus del Transport (IATM).

A hores d'ara, el president del Consell Executiu de l'ICOM pel període de 1983-1986 és Geoffres Lewis, director del Department of Museum Studies de la Universitat de Leicester, Anglaterra, essent-ne secretari general de l'organització el català Lluís Monreal.

ANÀLISI DEL FET MUSEÍSTIC CATALÀ.

Cenyint-nos al cas català, les actuacions que en aquests darrers anys s'han practicat als nostres museus, ens permeten d'establir una frontera entre un "abans" i un "després" que, si bé no són taxatius i categòrics, ens ajudaran a entendre la seva evolució.

L' "abans" museístic de Catalunya, en un primer estadi, podria resumir-se en l'existència dels museus que s'han anomenat "intel·lectuals", és a dir, museus de minories per a minories. Amb la Dictadura apareix el que s'ha vingut denominant "museu de salvaguarda", institució que protegia aferrissadament el patrimoni sense objectius prefixats en molts casos i generant, paral·lelament, el que s'ha batejat amb el nom de "museu-magatzem", lloc on sense ordre ni encert s'hi acumulen tota mena d'objectes. Amb honoroses excepcions, i cal citar els esforços de renovació i didactisme iniciats pel Dr. Bosch i Gimpera al Museu Arqueològic a la dècada dels anys trenta, els museus d'aquest "abans" relativament recent, esdevenen en general abúlics i mancats d'iniciatives; perden el seu nord per l'absència d'unes directrius clares de gestió, funcionament i activitat.

El "després" de molts dels nostres museus comença no fa massa anys i es caracteritza per un afany divulgatiu extraordinari, entroncant amb el nou corrent museístic que es va imposant. A tot el Principat, tant a grans com a petits museus, s'inicien temptatives de renovació que no sempre

són reeixides per la manca de criteris d'actuació i de coordinació i, molt sovint, aturades per la manca de recursos, enmig d'una total incomprensió per part dels poders públics.

És en aquest punt que la constitució de l'Assemblea de Museus de Catalunya marca l'inici d'una voluntat d'actuació conjunta, de coordinació. Aquest moviment d'unificació d'esforços neix com a exponent d'aquest desig renovador i modernista que qualla entre el personal i col·laboradors dels museus del nostre país, delerosos de revifar unes institucions que, sovint, havien esdevingut obsoletes. L'Assemblea de Museus de Catalunya neix, alhora, com una plataforma necessària de diàleg i intercanvi d'experiències i com a gestora d'una política museística, que era potser un dels déficits més sentits. La tasca que va portar a terme l'Assemblea de Museus de Catalunya en les seves diferents edicions, prou coneguda per la gent que es mou a l'entorn d'aquestes institucions, però injustament desconeguda del gran públic, és digna de tots els elogis; amb la patina dels anys (potser encara és massa recent) podrem valorar en el seu just punt la contribució d'aquest moviment assembleari al conjunt de museus del nostre país.

COL·LEGI OFICIAL DE FUNCIONARIS D'ADMINISTRACIÓ LOCAL DE LA PROVÍNCIA DE BARCELONA. COMISSIÓ DE CULTURA

**PRIMERA
ASSEMBLEA**

DE MUSEUS

DE CATALUNYA

12 D'OCTUBRE DE 1977

FUNDACIÓ JOAN MIRÓ · BARCELONA ·

L'assoliment dels objectius previstos per l'Assemblea restava pendent de la seva institucionalització. Aquesta fita s'aconseguí quan el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya va recollir l'esperit assembleari en la creació del Servei de Museus. Des del govern, la renovació dels museus, la coordinació d'actuacions i l'aportació de serveis complementaris, era previsible que es podrien garantir amb molta més eficàcia. El panorama, però, no era gens engrescador. Gran quantitat de petits museus mancats dels mínims indispensables per a acreditar una tal denominació; sense recursos, sense personal i ubicats en instal·lacions moltes vegades altament deficitàries. Els grans museus catalans, amb comptadíssimes excepcions, tenien els mateixos déficits. La renovació, doncs, als ulls de tots, apareixia com a inevitable.

S'imposava, allora, la necessitat de crear una planificació conjunta que anés més enllà de la cobertura de les pròpies necessitats. Es en aquest sentit que l'any 1982 es crea la Xarxa de Museus de Catalunya, amb la finalitat de conservar i difondre la riquesa museística del país, salvant l'excessiu fraccionament administratiu i institucional i intentant eixugar els déficits econòmics i funcionals. Així mateix calia estructurar aquests museus per tal que assolissin la seva pròpia definició.

D'ençà llavors, una trentena de museus de Catalunya, entre monogràfics, comarcals i d'àmbit nacional han estat renovats totalment o parcialment, iniciant-se d'aquesta manera el camí vers el garantiment que tots els museus del país ofereixin al públic en general un servei cultural homogeni i eficaç. De semblant forma que l'administració autonòmica catalana, altres administracions (Diputacions i Ajuntaments) han iniciat reformes dels museus que estan sota el seu patrocini, amb obres de remodelatge i dotació d'infras-

tractura, que han permès a molts museus l'existència de serveis mínims de personal, equipaments, seguretat, etc.

Resta encara molt per fer; la xifra de museus renovats, de museus adaptats als nous canons és encara baixa. Molts problemes, també, resten pendents de solució i en molts aspectes es pot dir que tot just estem a les beceroles. Malgrat tot, però, la modernitat i renovació dels museus de Catalunya, ajornada massa anys, comença a esdevenir una realitat, encara que no amb la velocitat i resultats que molts desitjaríem. L'empenta de la gent del país, l'empenta dels propulsors de l'Assemblea de Museus, dels polítics i de les noves fornades de professionals que es van incorporant als nostres museus, és una de les garanties més sòlides que anem pel bon camí. Tenim encara pocs tècnics treballant als nostres museus, però, per contra, l'existència dels grups de col·laboradors benèvols que moltes vegades inclouen grans professionals i museòlegs, i que molt sovint són els gestors d'aquestes institucions ens permet mantenir uns nivells de confiança òptims. Amb el manteniment i promoció de les tímides reformes ja iniciades, amb la dotació d'uns recursos mínims que garanteixin la supervivència d'aquestes institucions, els museus de Catalunya, en definitiva, els que marquen el pols cultural de la nostra nació en aquest aspecte, podran reeixir.

Alhora que als museus s'hi experimenten aquestes transformacions, la receptivitat del públic es modifica. El museu es converteix en una institució cultural més, amb uns objectius clars i definits, que ofereix i oferirà un servei que, mica en mica, i de forma interclassista, s'introduirà a la vida quotidiana, com a la resta del món.

Carles Marfà i Riera.

ELS MUSEUS SÓN L'ÍNDEX DE LA "MEMÒRIA CULTURAL" QUE POSSEEIX UN POBLE. INSTITUCIÓ AL SERVEI DE LA SOCIETAT, EL MUSEU DESENVOLUPA ACTIVITATS DE CONSERVACIÓ, ESTUDI I EXPOSICIÓ AL PÚBLIC DE COL·LECCIONS D'OBJECTES I ESPÈCIMENS. EL MUSEU ÉS, O HAURIA DE SER, UN ESPILL EN EL QUAL CADA COMUNITAT S'HI MIRÉS PER A RECONÈIXER-HI MILLOR LA SEVA IDENTITAT PROFUNDA, PER A EXTREURE DE LA IMATGE DEL PASSAT ENSENYANCES PER A LA CONSTRUCCIÓ DE L'ESDEVENIDOR.

Lluís Monreal
Secretari general del Consell
Internacional de Museus (ICOM)